

Naročnina mesečno
25 Din, za inozem-
stvo 40 Din — ne-
deljska izdaja ce-
loletno 96 Din, za
inozemstvo 120 Din

Uredništvo je v
Kopitarjevi ul. 6/II

Telefoni uredništva: dnevna služba
2050 — nočna 2996 2994 in 2050

SCLOVENECE

Z nedeljsko prilogo »Ilustrirani Slovenec«

Ček. račun: Ljub-
ljana št. 10.650 in
10.349 za inzerate;
Sarajevo št. 7363,
Zagreb št. 39.011,
Praga-Dunaj 24.797

Uprava: Kopitar-
jeva 6, telefon 2992

Izhaja vsak dan zjutraj, razen
ponedeljka in dneva po prazniku

Kaj nam žrtve govore

Bilo je v septembrskih dneh leta 1908, ko je bila vsa Ljubljana razburjena zaradi dogodkov v Ptuju, kjer so bili Nemci napadli mirne zborovalce Družbe sv. Cirila in Metoda. Vsa slovenska srca so bila napolnjena gnjeva radi te surovosti in so čakala zadoščenja, ki ga seveda ni bilo. Zakaj habsburška monarhija je bila že popolnoma pod varuštvo rajha, ki je preko Avstrije gradil svoj slavi most od Belta do Adrije. Avstrijski Slovani, posebno pa mali slovenski narod, so bili po tem načrtu zapisani narodni smrti, stiskani od vseh strani in vsak dan žaljeni v svojih najsvetejših čustvih.

Tujec gospodar je mislil, da smo že zlomljeni in zunanji videz mu je morebiti dajal prav, zakaj klečeplaziva, ki je zaradi osebne koristi vedno pripravljeno zatajiti nematerialne ideale naroda, nam ni nikoli manjkalo. Tudi malodušnost se je oglašala, češ, kako more eden najmanjših narodov Evrope kljubovati ogromni sili germanstva, ki si je lastilo prvenstvo v svetu. Toda baš septembrski dnevi so pokazali, kako je jedro slovenstva ostalo zdravo in odporno; kako se je napram surovi premoči števila trdno zanašalo na svojo moralno pravdo. Po ljubljanskih ulicah so koračale vojaške patrulje in so cepetala kopita kavalerijskih eskadronov, da ustrahujejo ta uporni narod. Kajti tega gnjeva, le zadržane si le užaljenega narodnega ponosa in samozvesti tujec ni pričakoval; tudi on se je tresel srda. Ta napetost je rodila 20. september, ko so se brez zunanjega povoda sprožile puške 27. avstrijskega pešpolka in zadele v srce Adamiča in Lundra.

Po nekem neizpremenljivem zakonu človeškega življenja je bilo to potrebno, zakaj nobenemu občestvu ni usojena zmaga, če ne pada dokaza, da se njegovo delo, njegove borbe in podvigi ne ustrašijo skrajne žrtve: žrtve življenja za ideale in stremiljenja narodove celote. Ni treba, da bi te žrtve pokrivala bojne poljane, kjer se v šumu križajo meči; zadosti je, da simbolično predstavljajo idealizem rodu, ki se je, čeprav tiho, pa vztrajno in žilavo vse veke v vsakdanjem delu in trpljenju boril za svoj košček zemlje, za svoj jezik in domače ognjišče, za svojo umsko rast in srčno kulturo. Le tako je slovenstvu uspelo, da se je ohranilo na najbolj izpostavljeni cesti narodov s severa na jug, z juga na sever, kar bi mogoče ne bilo uspelo veliko številnejšemu narodu. Mirno rastoč v trpljenju in potrpljenju, je naš narod v istem času, ko je izšla prva jezikovna mojstrovina modernega nemškega književnega jezika, dobil tudi svojo prvo knjigo, ki nikakor ni bila, kakor mnogi mislijo, spisana izključno le v propagandne namene, ampak obenem z zavestjo, da je slovenski jezik jezik izobraženega naroda, ki ima bodočnost. Jezik hlapcev in dekel je sicer še dva veka in pol čakal svojega popolnega vstajanja, toda razmah našega rodu je bil tem silnejši, čim delj je njegova zavest skrito zorela kakor seme, ki mora v zemlji umreti, preden vzklje.

To velja poudariti, ker se premalo zavedamo, kako je naš narodni dvig naša še delo, rezultat nepretrganega življenja vseh naših pokolenj po verski, moralni in kulturni tradiciji rodu, sad zvestobe naroda samemu sebi. Na ta način smo dozoreli za višek kulturnega udejstvovanja v knjigi, likovni umetnosti, znanstvu, za politično samoupravno življenje pa za osvobodjenje od tuje nadvlade in za zedinjenje z brati, ki smo se jim svobodno, popolnoma v zmislu našega davnega slovanskega in jugoslovanskega narodnega programa pridružili, da tvorimo skupnost južnih Slovanov v popolni vzajemnosti in resnično bratski slogi, kjer je vsak brat drugemu raven, kjer vsak ohrani, kar dobrega in vrednega ima, pa tudi drugemu da, da raste in bogati skupni dom. Nobena konflikta med idejo naše nujne skupnosti pa med samobitnim življenjem vsakega dela naše celote bi ne bilo, če bi ta zavest v vseh živela, če bi drug drugega prav cenili znali, če bi vsi bili dovolj široki in odprti! Pa tudi to bo prišlo po vztrajni samovzgoji in izkušnjah, ki nobenemu narodu, ne velikemu ne majhnemu, niso bile prihranjene, preden je postal tudi notranje velik in moralno močen.

Slovenci smemo s ponosom reči, da smo k temu veliko doprinesli po lastnem delu in trudu, z vsem idealizmom malega naroda, ki se ne da pollačiti, s polno vero vase in v skupen cilj vsega slovanstva, vseh Jugoslovancev. To nalogo vršimo dalje z nezmanjšanim optimizmom, vedoč, da bo naša bodočnost, naš dvig skupno z brati v svobodi neprimerno višji. Danes ob triindvajseti obletnici 20. septembra leta 1908 se spominjamo onih, ki so za to misel in za ta naš življenjski pogon dali najdražje, kar so imeli: življenje. Bodi jim za to večna hvaležnost naroda. Nam pa govorijo, da krepko nadaljujmo svoje delo na narodni osnovi našega jezika, naše kulture in obenem na podlagi one ideje skupnosti vsega slovanstva in jugoslovanstva posebej, ki so nam jo prižgali naši narodni voditelji že v preteklosti. Med tema idejama je popolna harmonija — le veliko ljubezni, širokega pogleda in velikodušja je treba.

Milan, 19. sept. AA. Teniški dvoboj med Milanom in Tokijem je končal z zmago japonskih igralcev v razmerju 4:1. Tokio sta zastopala igralca Kavaki in Sato, za Milan pa sta igrala Bonze in Gaslini.

Nevaren spor na Daljnem vzhodu

Bitka med japonskimi in kitajskimi četami v Mandžuriji — Japonci vrgli Kitajce nazaj in zasedli Mukden

Veliko razburjenje v Moskvi

Moskva, 19. sept. Japonska je zaradi umora kapitana Nakamura v Mandžuriji, ki se je zgodil že julija meseca t. l., otvorila konflikt z centralno nacionalno vlado Kitaja v Nankingu. Zahtevali so od Cankajškega, da morilce izsledí in kaznuje, se japonski vi li opraviči in plača odškodnino. Po svoji starodavni navadi se je kitajska vlada v ustmenih razgovorih z japonskim poslanikom izgovarjala, da se je umor nič ne tiče, da o celi stvari sploh nič ne ve in da nima možnosti konstatirati krivde, oficijelno pa do danes sploh ni odgovorila. V resnici nankinška vlada poče odgovarjati Japonci zato, ker se ne more postaviti v nasprotje z guvernerjem Mandžurije, maršalom Cansuljanom v Mukdenu, ki je popolnoma neodvisen in na kojega je v borbi s komunistično južno vlado v Kantonu navezana. Drugič pa Kitajski z veliko nejevoljo gleda naraščanje japonskega in gospodarskega vpliva v Mandžuriji in bi rada, če nastane konflikt, v katerem bi lahko vso odgovornost zvalila na Japonsko in jo tako diplomatsko izolirala.

Res je tudi, da je Japonska konflikt z Nankinom sama izzvala. Kajti kapitan Nakamura, ki je imel pravilno izstavljene potne listine, so ubili vojak maršala Cansuljana, za katerega Nanking ne more odgovarjati, ker dejansko nani nima nobenega vpliva, čeprav so seveda mandžurski vojak storili ta zločin iz sovraštva, ki je spričo aspiracij Japoncev v Mandžuriji zajelo vse Kitajce. Nacionalna kitajska vlada stoji tudi juridično na stališču, da ne priznava pogodb prejšnjih vlad, po katerih se je Japonski priznala pravica, da ima v Mandžuriji okupacijsko armado, da štiti južnomandžursko železnico Harbin—Mukden—Port Artur, ki je njena last, analogno, kakor ima Rusija varstvene pravice nad progo Mandžurija—Harbin—Vladivostok, ki do postaje Pogrančnjaje vozi skozi mandžursko provinco.

Japonski vojaški krogi so po umoru Nakamura vztrajno delali na to, da se izzove konflikt, ki bi dal Japonci možnost, da južno Mandžurijo evakuirajo. Zdej je nek spopad med mandžurskimi vojaški Cansuljana in japonskimi četami ob železniški progi dal Japoncem povod, da svojo na-

mero izvedejo. Seveda obe stranki alikata stvar tako, kakor da je izzvala spor nasprotna stran.

Iz Tokija poročajo, da so oddelki Cansuljanove armade pogladi v zrak del južnomandžurske železnice in napadli japonske čete, ki so tam progo stražile. Po hudi borbi so Japonci zasedli postojanke mandžurske armade v tej coni železnice. Nato je japonski poveljnik prosil ojačenja od komandanta japonske garnizije v Keantungu, ki je ojačenja takoj poslal, Japonske čete so se koncentrirale okoli garnizije prizadetega ozemlja v Čiaolianu in Fusumu. Tako poročilo iz Tokija, ki pa očividno prikriva vso resnico.

Kajti maršal Cansuljan poroča iz Pejpinga sledeče: Japonske čete so se s severa približale laboru mandžurskih čet, ki so dislocirane zunaj vzhodnih vrat Mukdena, in so otvorile na Kitajce ogenj. To da so Japonci storili brez vsakega povoda, da ustvarijo incident, ki bi jim dal možnost, da v Mandžurijo zasedejo. Zato je Cansuljan ukazal svoji armadi, da odloži orožje in se ne protici. Nato so Japonci vkorakali v petek zvečer v Mukden in zasedli vsa javna poslopja ter vzeli v svoje roke civil-

no in vojaško oblast. Pri tem je kljub povelju maršala, da naj se Kitajci ne branijo, prišlo do streljanja in je bilo v borbi ubitih kakih 100 oseb.

Te vesti so seveda v Moskvi vzbudile veliko vznemirjenje, ker je nevarno ogrožen mir na Daljnem Vzhodu in je posebno prizadela Rusija, ki mora na eni strani štiti svoje politične in gospodarske interese na sibirski železniški progi, ki teče skozi Mandžurijo, na drugi pa nikakor ne more dopustiti, da bi Japonska zasedla Mandžurijo in tako postala neposredni meja in tekmelec Rusije. Položaj je tem opasnejši, ker je vlada v Nankingu obenem ogrožena z juga, kjer stoji armada kamionske vlade, in zato lahko nastanejo čisto nepredvidene komplikacije.

Tokio, 19. sept. Zastopniki inozemskih držav, čeprav še nimajo instrukcij od svojih vlad, energično delajo na to, da bi se konflikt, ki je nastal v Mandžuriji, izlepa poravnal, ker zelo ogroža mir. Inozemski diplomati so prepričani, da se bo našla sprejemljiva mirna solucija kljub skrajno močni agitaciji vojaških krogov, ki pritiskajo na vlado v smislu japonskega imperializma.

Konflikt se bo poravnal

Peking, 19. sept. Japonski so vdrl v Mukden. Zasedli so javna poslopja in kontrolirajo pošto. Politična atmosfera v Mandžuriji je bila v zadnjih mesecih zelo napeta. Japonski pogromi proti Kitajcem v bližnji Koreji so se povežali razburjenje in povzročili sabotažna dela proti japonskim posadkam, tako da so nazadnje Kitajci porušili most na južnomandžurski železnici. Sedaj se Kitajci nastopanju Japoncev ne upirajo, ker nečijo še povečati števila dosedanjih smrtnih žrtev pri prvih spopadih.

Zeneva, 19. sept. tg. Ko je predsednik Sveta Zveze narodov Lerroux popoldne otvoril 65. zasedanje Sveta Zveze narodov, je takoj zahteval besedo japonski delegat Jošizawa, ki je sporočil, da je o dogodkih v Mukdenu bil informiran po časopisih. Takoj bo Svetu Zveze narodov podal natančnejše informacije, katere je že zahteval od svoje vlade,

prosil je pa, naj Svet Zveze narodov med tem časom temu lokalnemu dogodku ne pripisuje pretirane važnosti. Japonska vlada ne bo ničesar opustila, da se stvar poravna. Kitajski delegat dr. Alfred Se je izjavil, da neče prikrivati, da je radi vesti o tem dogodku vznemirjen, poročila pa, ki jih je doslej dobil, ne navajajo nobenih podatkov, da bi bil dogodek provociran s kitajske strani, ter s svoje strani podaja izjavo, da bo Svet Zveze narodov takot obvestil o vsem, kar se mu bo avtentičnega poročalo o tem žalostnem dogodku. Predsednik Sveta Zveze narodov je nato zaključil ta incident s kratko izjavo, da pričakuje, da se bosta obe vladi potrudili, čim prej likvidirati stvar. Že sedaj je gotovo, da se bo Svet Zveze narodov na svoji zadnji seji bavil tudi z dogodki na Daljnem Vzhodu, ki so v Zenevi povzročili največjo pozornost.

Bolševiki ne plačujejo

Berlin, 19. sept. Včeraj se je sestel nemško-ruski odbor, ki ima v smislu trgovinske pogodbe nalogo, proučiti stanje trgovinskih odnosov med obema državama. Odbor se sestaja vsako leto. Poleg izrecno gospodarskih vprašanj je na dnevnem redu tudi zadeva nemških delavcev v Rusiji. Mnogo nemških delavcev se je poročilo z Rusinami, toda pri povratku v domovino ruska oblast ne pustijo delavcem, da bi vzeli s seboj svoje žene; na ta način pritiskajo na nemške delavce, da bi še nadalje ostali v Rusiji. Nemčija se pritožuje, da se čedalje več trgovinskih poslov izvrši v Moskvi in ne v Berlinu, samo zato, da se izloči odgovornost sovjetskega poslanstva v Berlinu. V splošnem je trgovina med Rusijo in Nem-

čijo zašla v stagnacijo. Sovjeti namreč nič kaj redno ne plačujejo. Vrednost ruskih naročil v Nemčiji znaša okoli 1 milijarde mark in že v tekočem letu zapadejo plačila 680 milijonov mark; drugih 550 milijonov zapade v prihodnjem letu. Sovjeti zelo težko plačujejo, ker ruski uvoz v Nemčijo čedalje bolj nazaduje in bo znašal na koncu tega leta kvečjemu 300 milijonov mark. Izvoznikom v Rusijo jamčijo nemška država in nemške dežele do zneska 700 milijonov mark. Nemška vlada ne mara več jamčiti za nadaljanja ruska naročila radi finančne in krize in na drugi strani so tudi francoski državniki na zadnjih pogajanjih očitali Nemčiji, da daje preveč denarja v Rusijo.

Rusija se še vedno pogaja

Za sporazum med Poljsko in Francijo

Zeneva, 19. sept. V tukajšnjih krogih je vzbudil veliko pozornost najnovejši korak poljske vlade v Moskvi. Poljski poslanik Patek je namreč dne 16. septembra obvestil rusko vlado, da je poljska delegacija v Zenevi prejšnji dan izročila Zvezi narodov podrobno poročilo o stanju svoje armade. Ta korak spravljajo v Zenevi v zvezo z željo, da bi je poljska vlada že večkrat ponovila, da bi namreč istočasno s Poljsko tudi Nemčija in Rusija predložili Zvezi narodov podatke o svojih vojskah. Drugi pa zopet trdijo, da je poljska vlada hotela s tem pokazati, da nikakor ne mara prekiniti pogajanj za zblizanje z Rusijo. Iz tega se da sklepati, da so kljub demantiju komisarja Litvinova

pred svojim odhodom iz Berlina vendar še v teku pogajanja med Poljsko in Rusijo ter bržkone tudi med Francijo in Rusijo. Pogajanja so se formalno začela, ko je nedavno poljski poslanik sam stavil sovjetski vladi predlog za pogodbo o nenapadanju. Splošno prevladuje mnenje, da je poljska vlada to storila na željo Francije. S tem je še vedno dana možnost za tako znani vzhodni Locarno, to je za pogodbo o nenapadanju med Rusijo, Poljsko, Romunijo in baltičnimi državami. Ako se namreč Sovjeti sporazumejo s Francijo, se morajo sporazumeti istočasno tudi z njenimi zavezniki, Poljsko in Romunijo, ki jih Francija nikakor ne namerava prepustiti svoji usodi.

Poljska spomenica Zvezi narodov

Praktični predlogi za moralno razorožitev

Varšava, 19. sept. AA. Poljska telegrafska agencija poroča:

Časopisje komentira spomenico o moralni razorožitvi, ki jo je danes poljski zunanji minister Zaleski izročil tajništvu Društva narodov. Spomenica ima po poročilu listov štiri poglavitve zahteve. Za ustvaritev teh načel je potrebno sodelovanje vseh evropskih držav. Vsebinska teh načelnih predlogov je nastopna:

1. Uveljavitev skupnih pravnih določb kazenskih zakonikov, da se onemogočijo kampanje za vojno;

2. nujna kodifikacija vseh določb o javnih družtvih in ustanovah, tako da se onemogoči vojna propaganda in mržnja med narodi;

3. ureditev mednarodnih odnosov med listi, tako da se onemogoči objave lažljivih vesti in poročil in da se v inozemskih listih olajšajo objave popravkov in da se ustanovi mednarodno disciplinsko sodišče za časopise. Obenem je treba ustanoviti v Zenevi mednarodno agencijo za izme-

njava časopisnih vesti in poročil;

4. izvajanje pacifističnega duha v srednješolskem pouku in v šolskih predavanjih, kar naj ustvari mednarodno zaupanje in omogoči odločno borbo proti bojevniškim organizacijam.

Spomenica opozarja naposled na to, da po mnenju poljske vlade moralna razorožitev ne bo imela nobenega rezultata, če bo samo v navadnih frazah. Zato navaja spomenica konkretne in praktične predloge.

Polovična voznina za sadjarško razstavo v Ptuju

Belgrad, 19. sept. AA. Z odlokom prometnega ministra je dovoljena polovična vozna cena pri povratku za sadjarško razstavo, ki bo v Ptuju od 11. do 15. oktobra. Znižana cena velja od 9. do 17. oktobra za vse vlake razen ekspresa. Za prevoz blaga na to razstavo pa velja določba tarifnega dela II. oddelka B 13.

Med Francijo in Italijo ne pride do pomorskega sporazuma

Zeneva, 19. sept. tg. Noroj bo italijanska delegacija pri Zvezi narodov objavila poseben komunikat, iz katerega izhaja nedvomno, da ni nobenega upanja več, da bi v Zenevi prišlo med Francijo in Italijo do sporazuma s pomorskem vprašanju. Italijanski komunikat opisuje stvar tako, da v Zenevi doslej sploh še ni bilo tozadevnih pogajanj. V ostalem trdi komunikat, da je samo par dni pred očititvijo plenuma Zveze narodov bil izročen italijanski kladi francoski memorandum za izmenjavo misli med italijansko in angleško vlado, da pa ni govora o obnovitvi francosko-italijanskih pogajanj.

Gandi je nezadovoljen

London, 19. sept. tg. Gandi je zelo nezadovoljen s potekom konferenec za okroglo mizo. V »News Chronicle« izjavlja: V petih urah bi se lahko opravilo vse to, za kar so do sedaj potrebovali pet dni. Anglija je v svojih izjavah tako previdna, da iz njih nihče ne more spoznati njenega resničnega stališča, in je slična sfinji. Nato je dostavil: »Ta teden sem govoril še zelo kratko, ne vem pa, kako dolgo bom mogel prenašati brezupno negotovost za katero ne vidim nobenega razloga.«

Padec papirjev na newyorški borzi

Newyork, 19. sept. AA. Ker je bila včeraj borza brez pozitivnih in optimističnih poročil, so papirji globoko padli. Včerajšnji padec je bil najmočnejši po juniju. Več milijonov akcij je menjalo lastnike. Prizadete so bile tudi najčvrstejše vrednote.

Flandin proti spekulantom

Pariz, 19. sept. tg. »Matin« objavlja intervju, v katerem finančni minister Flandin ostro kritizira spekulacijo na baises, ki je kriva tudi negotovosti londonskega trga. Če se bo zgubilo zaupanje v Anglijo, bo prišla katastrofa. Zato je prišlo čisto fanceško finančno ministrstvo na pomoč in se ne bo pomislilo še enkrat pomagati, ker je v interesu Francije, da funt ostane, kar je. Flandin je proti novi kreditni inflaciji, ki so jo predlagali za rešitev sedanje krize, ker bi lahke po časni olajšavi povzročila polom gospodarstva vsega sveta. Najprej mora priti do političnega premirja in političnega miru.

Nanking, 19. sept. AA. Včeraj sta na tukajšnjem letališču pristala zakona Lindbergh. Priletela sta iz japonskega pristanišča Hakuako. V japonske prestolnici so jima priredili veličasten sprejem. Zakona Lindbergh sta bila v Tokiju več dni.

